

volt lehetősége kitörni abból a falusi közezből, melybe beleszületett. Verseit nem őrizte meg, emlékezetéből kiveszett a sok költemény, amelyeket élete során megalkotott.

PÁL EMESE

A naplóírás jelentősége egy gazdálkodó ember életében

■ A temetést követő napsütéses délutánon hazavittük az özvegyen maradt nagymamámat, és azért, hogy ebben a nehéz időszakban ne hagyjuk őt magára, sorra érkezett a rokonság többi tagja is. Az udvaron található műhely körül gyülekeztünk, mintha abban bízánk, hogy találkozhatunk azzal, aki nemrég félbehagyta az ott megkezdett munkáját. A fásszínnek is nevezett birodalomban, ahol a nagytatám az ideje nagy részét töltötte, természetesen nem találtunk senkit, mégis egy új világ tárult fel előttünk. Olyan megsárgult lapokból álló, öt füzetet tartalmazó naplóköteget találtunk, amelyekről utólag kiderült, hogy nyolc éven át titokban íródtak. Akkor és ott, gyerekként, az volt az első gondolatom, hogy vajon szerepel-e az én nevem a naplóban, vajon írt-e rólam valamit a nagytatám.

Csak jóval később, a kolozsvári néprajzi tanulmányaim során kezdtek el másfajta kérdések is foglalkoztatni a napló kapcsán. A napló elemzése során az egyén leírásain át próbáltam a korszak sajátosságait figyelembe véve értelmezni a bejegyzéseket, hogy rájöjjek, milyen jelentőséget tulajdonított egy gazdálkodó ember a naplóírásnak. Munkám során a naplóba feljegyzett hasznos ismeretek, a munkavégzés, a számontartás, a datálás és az emlékezés szerepeit, valamint az ezekkel párhuzamosan megjelenő „én” megkonstruálását, önkifejezését és az egyéni életpálya dokumentálását vizsgáltam. A kutatásom módszertanát és a dolgozatom teljes felépítését nagymértékben meghatározta Mohay Tamás 1994-es, hasonló témában íródott műve.*

Elemeztem a feljegyzéseket, piszkozatokat, és ezek mellett a nyomtatott, géppel írt és szerkesztett lapok, számlák jelenlétét is külön értelmeztem. Az írásnak a mindennapi életben betöltött szerepét, valamint az élmények sajátos feldolgozásmódját és az idő megélésének, tagolásának sajátos habitusát is kutattam. Interjú készült a családtagokkal, hogy képet kaphassak arról, milyen indíttatásból készült, és milyen funkciót töltött be a napló írójának életében, illetve az életrajzára vonatkozóan is gyűjtöttem adatokat. A bejegyzéseket tartalmuk alapján csoportosítottam, és rájöttem, hogy ez lényegében egy gazdasági napló. A dátumokra összpontosítva táblázatban összesítettem a heti, havi és évi bejegyzéseket, melyből egyfajta rendszerességet kívántam kikövetkeztetni, illetve azt, hogy mikor volt több ideje az írásra, hétköznapokon vagy ünnepnapokon. A napló tartalmát vizsgálva kirajzolódott, hogy a naplóírás ideje alatt mi állt élete középpontjában, milyen jellegű gondolatokat írt le, mi volt az életcélja, ki-

ről/miről írt a legtöbbet, hogyan írt, hogyan datált, használt-e rövidítéseket, vannak-e javítások, áthúzások. Érdekes, hogy nemcsak önmagáról, hanem a családtagjairól, a szomszédairól és a nagyvilág dolgairól is írt. Azt is vizsgáltam, hogy hogyan hatott egy-egy különleges esemény rá, mit hogyan élt meg, mikről írt részletesen, és melyek azok a dolgok, amelyekről csak említést tesz az 1986-tól 1993-ig vezetett naplójában.

Mivel az interjúkból nem derült ki, hogy milyen különleges esemény válthatta ki 1986-ban a naplóírás igényét benne, illetve a családtagok közül senki sem tudott erről a tevékenységéről, a kutatásom főként a dokumentumelemzés mentén zajlott. Azonban kérdéses, hogy a megtalált naplókötetnek vannak-e előzményei, illetve folytatása, mivel különösebb lezárás nélkül ért véget az utolsó füzetben szereplő bejegyzés. A napló 330 bejegyzést tartalmaz, amely összesen 177 oldalon jelenik meg. A legtöbb esetben a füzet jobb oldalára írt, a bal oldali lapokra pedig számlákat tűzött fel. Mindig a leírások előtt datált, 174 bejegyzést ceruzával írt, 156-ot kék színű golyóstollal. A legtöbb jegyzet rövid, összefüggő szövegben jelenik meg, a rendszerváltás előtti években azonban vannak olyan napok, amikor csak felsorolásszerűen számol be kiadásairól. A leírtakat tanulmányozva hét tartalmi kategóriát különítettem el, amelyek a mindennapi életének meghatározó pontjai voltak a napló alapján: család, mezőgazdaság, munka/üzemszervezet, munkák a saját gazdaságban, munkák másoknak, időjárás, vásár/piac. Az aktuális időjárásról és a saját gazdaságban végzett munkákról írt a legtöbbet, amelyek természetesen kapcsolatban álltak egymással. Bár a kutatási eredményeimből nem vált világossá számomra, hogy mi volt a naplóírás motivációja, illetve az sem, hogy miért maradt abba a történekek lejegyzése, az megállapítható, hogy milyen időközönként és milyen jellegű gondolatokat vetett papírra.

A naplóíró 1930. október 12-én született Szentegyházásfaluban, egy székely gazdálkodó család első gyermekeként. Az édesapja fiatal korában elhunyt, így legnagyobb gyermek lévén neki kellett átvennie a gazdaság vezetését, ő segítette az édesanyját a ház körüli munkák elvégzésében és a hét kisebb testvérének nevelésében, eltartásában. Nagy érdeklődést tanúsított a történelem és a földrajz iránt. Ploiesten majd Zilahon volt katona, ahol hamar kiderült főzőtehetsége, így gyakran konyhai tevékenységek elvégzésére osztották be őt. Egy szintén szentegyházásfalvi lánnyal kötött házasságot, 1958. május 30-án. Ezt követően négy gyermek édesapja lett. A naplóírás főként önmaga ellenőrzése érdekében történhetett, így nyilvántartásai alapján követni tudta azt, hogy gazdaemberként megfelelt-e a saját és a helyi társadalom elvárásainak. Egyaránt fontosnak tartotta a hétköznapok és az ünnepnapok megörökítését. Bejegyzései által megkonstruálhatta identitását, meghatározva helyét a társadalomban és a közösségekben, szembesülve az eredményeivel és kudarcaival. Nekünk pedig egy olyan örökséget hagyott hátra ezzel, amely által jobban megismerhettük őt és a gazdag érzelmi világát. Rendkívül hálás vagyok azért, hogy azon kevés emberek közé tartozom, akik részletekbe menően olvashatnak a nagytatájuk katonáskodásáról, szerelmi vallomásairól, sokszínű érzelmeiről is.